

## אם לא תאכל, תגדל להיות חייל: המערכה השקטה שמנהלות אימהות נגד הגיוס לקרבי

גתית גינת / 13.9.16

בישראל מתנהלת מתחת לרדאר מערכה חרישית של סרבנות נגד הצבא. משתתפות בה אימהות רבות, לרוב באופן לא מודע, הבונות בתודעת בניהם דפוסי התנהגות אנטי-קרביים. וגם: כיצד השתנתה דמות החייל בתרבות הישראלית ואיך זה קשור לתלאות הרגילות של דור ה-Y?

**"מזל טוב! חייל חדש נולד" (מיילדת לאם ישראלית).**

**"הכדור הראשון הוא בשביל אימא שלי... השני הוא בשביל עם ישראל" (חייל ל"ידיעות אחרונות" בזמן מבצע עופרת יצוקה).**

הנה שני ציטוטים מטורפים ובאותה נשימה גם בנאליים. מטורפים בעיני מי שלא חי כאן; בנאליים בעיני מי שכן. מבחינת הישראלים, אין שום דבר חדש בכוונה הטמונה בהם, בשדה האסוציאציות שהם שתולים בו, במגווחותם, במסלול חסר הספקות שהם משרטטים מנקודת הלידה ועד נקודת הגיוס. למעשה, אלה קלישאות. יוצר שיבסס עליהם הצגה או ספר או סרט הוא יוצר מיושן.

ועם זאת, מתברר שהמסלול שעובר בין המיילדת הישראלית לחייל הישראלי עדיין מסוגל להפתיע. ספר חדש בהוצאת רסלינג, "מהאולטרסאונד לצבא, מסלול הלא מודע של הגבריות הישראלית", מגלה כיצד הידיעה הבלתי נמנעת שבגיל 18 הילד יגויס מעצבת דפוסי הורות ייחודיים ומשפיעה גם על היחסים הזוגיים.

המחברת, ד"ר חני מן-שלו, פסיכואנליטיקאית ומנהלת המרכז הפסיכואנליטי הזוגי והמשפחתי, חושפת בו את הטקטיקות הלא מודעות שמפעילה האם הישראלית כדי למנוע מבניה להגיע למסלול קרבי. בין היתר, האימהות שרואיינו לספר טיפחו בבניהן פחדנות מגיל צעיר מאוד וניסו למנוע מהם לשחק משחקי מלחמה ואפילו כדורגל; הן מצאו נחמה בבעיות רפואיות כמו אסתמה והפרעות קשב וריכוז שהתגלו בבניהן; הן פלשו לחייהם הפרטיים של הבנים וניסו לשלוט בהם; והן פינקו אותם באמצעות טענות שהחיים קשים ושיש לחיות את היום, כך שבאופן לא מודע, דאגו לכך שבניהן יישארו ילדותיים.

פרט מעניין נוסף הוא תגובת האבות, שחשו במלכוד: הם, שהיו לוחמים, נמנעו מלשמש מודל לבניהם כדי לא לסכנם. ואולם, המלכוד עורר באבות חרדה, והחרדה הועברה באופן בלתי מדובר – ומסוכן בדרכו – אל הבנים. סוגיה נוספת שחשפה מן-שלו במחקרה היא קושייה של ההורים להתמודד לבד עם תחושות המלכוד והשלכתן על בן הזוג, מה שהפך את הקונפליקט מאישי לזוגי.

[...]

### כשאימא נכנסת לתמונה

ממצאים רבים מממצאיה של מן-שלו מהדהדים במחקר "מ'לוחם' ל'בן של אימא', החייל הישראלי בראי העיתונות", מחקר שאינו פסיכואנליטי ושתחום הגדרתו אינו מוגבל ללא-מודע המשפחתי, שפורסם ב-

2014. החוקרות, אלישבע רוסמן-סטולמן וציפי ישראלי ניתחו יותר מ-1,800 קטעי עיתונות ותצלומים שפורסמו ב"ידיעות אחרונות" וב"הארץ", החל במלחמת לבנון הראשונה ועד צוק איתן.

השתיים ביקשו לבדוק "כיצד מסגרה העיתונות הישראלית והבנתה את דמותו של החייל הישראלי הקרבי בשלושת העשורים האחרונים". הן בחנו איפה "מוסגר החייל על הציר שבין דמותו של גבר בוגר ואחראי (לפעמים גם בעל והורה) לבין דמותו כבן להורים". מעבר לצייר "הגבר" מול "הילד", בדקו השתיים קריטריונים נוספים. המרכזיים שבהם: החייל כחלק מקבוצה, לעומת חייל כאינדיבידואל; והחייל "הלוחם", כלומר היוזם והגיבור, לעומת החייל "השורד", העייף, הברווז במטווח.

ממצאיהן של רוסמן-סטולמן וישראלי מעניינים. עולה מהם שבתחילת שנות ה-80, בד בבד עם מלחמה בעצימות גבוהה (מלחמת לבנון הראשונה), החיילים מצולמים כחלק מקבוצה ומתוארים כאנשים אחראים, בוגרים, מלאי תושייה. כשמלחמת לבנון דעכה ונהיתה לשגרת מלחמה בעצימות נמוכה, ייצוג התקשורת של החייל השתנה. או-אז, החיילים מתוארים כשורדים פסיביים: הם נפצעים, בוכים בהלוויות חבריהם ומדובבים צרכים בסיסיים, כמו הצורך בגרביים. בתקופה המאוחרת גם תועדו תצלומים רבים יותר של חיילי סדיר צעירים ופחות של חיילי מילואים (אם כי יש לציין שנוכחותם של חיילי מילואים בעת מלחמה גדולה יותר, מטבע הדברים, מאשר נוכחותם בעתות שגרה). המגמה הזאת הגיעה לשיאה בשנות ה-90, בד בבד עם תהליך אוסלו: החייל מצולם יותר בקלוז-אפ ופחות כחלק מקבוצה. הוא מופיע בעיתון בשמו הפרטי, והוא מצוטט בגוף ראשון. התקשורת חושפת את סיפורו כפצוע בוכה ומבולבל או את סיפורו כילד שמדבר על ההורים, על השיחות עם הבית. המהפך הושלם.

כאן, בשלב הזה, גם חודרות האימהות הישראליות לסיקורי התקשורת. "אם בעבר נתפסו האימהות כאלה שמספקות כוח אדם לצה"ל והיה עליהן לחוש שעשו בכך מעשה חשוב", כותבות רוסמן-סטולמן וישראלי, "למן שנות ה-90 מתחיל להישמע קולן". "שנות ה-90 עמדו בסימן מהפכה", אומרת ישראלי, חוקרת בכירה ב"מכון למחקרי ביטחון לאומי". "האימהות נהפכו לגורם לחץ על הצבא, והתקשורת הגיבה בהתאם. 'אימא, יצאנו מלבנון', היה כיתוב השער של 'ידיעות אחרונות' ביום הנסיגה. כותרת דומה, הפעם 'אבא, יצאנו מעזה', פורסמה בשער 'ידיעות אחרונות' בתום עופרת יצוקה. הכותרת שיקפה את השינויים במעורבות האבות בגידול ילדיהם שחלו באותו עשור".

...

למאמר המלא:

[http://www.bac.org.il/society/article/soldiers?utm\\_source=facebook&utm\\_medium=pc&utm\\_campaign=soldiers](http://www.bac.org.il/society/article/soldiers?utm_source=facebook&utm_medium=pc&utm_campaign=soldiers)